

Ekonomisk översikt hösten 2021

I korthet

- *Föreliggande konjunkturbedömning är positivare än den ÅSUB gjorde i april.* Detta beror på en positivare utveckling än väntat under det senaste halvåret samt positivare antaganden om resandet 2022. Fortsatt gäller en mycket stor osäkerhet kring hur väl utvecklingen följer scenarioantaganden under 2022.
- Mot bakgrund av hög vaccinationstäckning har stora delar av ekonomierna i vårt närområde nu öppnat upp. En väsentlig del av produktionsbortfallet som pandemin inneburit har redan återhämtats i flera länder. För den åländska ekonomin saknas dock förutsättningar för en stark återhämtning så länge passagerarrederiernas marknadsvillkor inte normaliseras.
- ÅSUBs *BNP-prognos* för 2021 visar på en tillväxt på nio procent och nästa år sju procent. Utifrån detta skulle Ålands återhämtning fortsättningsvis ligga en bra bit efter Sverige och Finland även nästa år, vilket främst beror på passagerarsjöfartens fortsatta utsatta situation.
- *Arbetsmarknaden* har haft en god utvecklingen det senaste halvåret, i takt med att samhället har kunnat öppna upp. På årsbasis väntas en arbetslöshet på 6,9 procent 2021 och fem procent 2022. Risken för långvarigt negativa effekter av den förhöjda långtidsarbetslösheten kvarstår.
- ÅSUBs *konsumentförtroendeundersökning* visar att de åländska hushållen är klart positivare nu än de var i våras. Framför allt har hushållen positivare förväntningar på den åländska ekonomins utveckling det närmsta året.
- Preliminära siffror för *befolkningsmängden* i augusti pekade på en befolkningsökning med 225 personer sedan årsskiftet. En god flyttningsutveckling gentemot Sverige har särskilt bidragit till ett relativt stort flyttningsnetto både för 2020 och för första halvåret 2021.
- *Kommunsektorn på Åland* har klarat pandemiperioden relativt bra. Tack vare extra stöd och höjd andel av samfundsskatterna har inkomsterna fortsatt att öka medan vissa kostnader sjönk under 2020. Skatteinkomsterna förväntas öka även i år medan prognosen för 2022 visar att kommunalskatten fortsätter att växa medan intäkterna från samfundsskatterna minskar på grund av att kommunsektorns andel av samfundsskatterna sjunker med tio procentenheter.
- I år beräknas summan av *avräkningen, skattegottgörelsen, skatteavräkningen och lotteriskatten* bli 299 miljoner euro. Motsvarande summa för år 2022 beräknas bli 295 miljoner euro.
- *Hotell- och restaurangbranschen* hade en positivare sommar än väntat. Hotellövernattningarna slog rekord i juli, och övernattningarna under hela sommaren var nästan tillbaka på 2019-års nivå. Vi räknar dock med att både omsättning och lönesumma i år ligger ungefär 20 procent under 2019-års nivå.

- *Passagerarrederierna* har visserligen haft en positiv utveckling under sommaren, men antalet resande är fortfarande inte i närheten av normala nivåer. För *hela transportbranschen* räknar ÅSUB med att omsättningen är drygt 40 procent lägre än 2019, och att lönesumman är cirka 30 procent mindre än 2019.
- *Finansbranschen* går fortsatt bra och de största aktörerna uppvisar goda resultat för första halvåret 2021. Lönesumman för branschen väntas växa cirka sju procent i år.
- *Handelns* omsättning väntas växa med nästan tre procent i år, men ligger då ändå knappt tre procent under 2019-års nivå. Detaljhandelns omsättning är fortsatt stabil, som den varit större delen av pandemin. Att hela handelns omsättning är lägre än före pandemin beror i första hand på segmentet "partihandel med livsmedel".
- *Livsmedelsindustrin* har haft en god utveckling av omsättning och lönesumma under pandemin. I år väntas omsättningen öka med drygt sju procent och lönesumman strax över sex procent. Omsättningen för branschen *övrig industri* väntas öka cirka tre procent, men trots detta ligger cirka fem procent under 2019-års nivå. Skillnaden gentemot 2019 beror åtminstone delvis på faktorer som inte är kopplade till pandemin. Lönesumman för *övrig industri* väntas i år ligga på 2019-års nivå.
- Enligt ÅSUBs prognos växer omsättningen för branschen *företagstjänster* med cirka 2,5 procent och lönesumman med drygt tre procent. Även om branschen som helhet klarat sig bra under pandemin finns segment kopplade till resandet, som fortsättningsvis har utmanande verksamhetsförutsättningar. Lönesumman för branschen *personliga tjänster* minskar med cirka tre procent i år. Spelverksamhet är en stor del av branschen, men vid sidan av den finns många små verksamheter riktade till privatpersoner, till exempel massörer och frisörer. Branchens återhämtning hänger ihop med tillbakadragandet av smittskyddsrestriktioner.
- För *byggbranschen* räknar vi med att omsättningen ökar med drygt sex procent 2021 jämfört med fjolåret, vilket skulle göra den cirka 4,5 procent större än 2019. Lönesumman väntas öka med nästan två procent i år, efter att ha varit så gott som oförändrad ifjol. Mängden bygglov för affärs- och kontorslokaler var lågt under fjolåret, men ser preliminärt bättre ut för första halvåret i år.
- För *primärnäringarna* finns varierande utmaningar. Lönsamheten för jord- och trädgårdsbruk ser ut att försämrats i år, på grund av en kombination av svaga skördar, ökade kostnader och låga producentpriser. Flera fiskodlingar har under året drabbats av fisksjukdomar, vilket har en negativ inverkan på primärnäringarnas omsättning.

Bedömningen har avslutats den 6 oktober 2021.

Den globala ekonomin

Världen befinner sig just nu i olika faser av pandemin. Möjligheten till vaccinering och offentliga stödinsatser skiljer sig åt mellan rika och fattiga länder, vilket påverkar möjligheterna till återhämtning och utveckling. Skillnader finns även inom den rika världen, där turismberoende regioner som Åland fortsätter att tyngas trots att stora delar av ekonomin återhämtat sig väl.

Vaccinationsläget har en stor påverkan på den ekonomiska utvecklingen. Vad gäller vaccineringarna kan man se splittringar, dels inom länder mellan vaccinståndare och vaccinförespråkare och dels mellan rika länder med god vaccintillgång och fattiga med mycket låg tillgång. Den låga vaccinationstäckningen i stora delar av världen innebär att rädslan för nya virusmutationer och deras potentiella effekt på återhämtningen kvarstår. Även om den ekonomiska påverkan av deltavarianten varit förhållandevis mild i länder med hög vaccinationsgrad riskerar smittspridning i till exempel Asien att fortsätta orsaka störningar i den globalt sammankopplade industrin och handeln.¹

Återhämtningen för *den globala industriproduktionen* hämmas av brist på insatsvaror och störningar i globala logistikkedjor.² De omfattande produktionsstörningarna väntas av flera prognosinsatser gradvis avta nästa år, vilket skulle underlätta en fortsatt produktionsökning. Med tanke på problematiken som lyftes i föregående stycke råder dock osäkerhet kring detta.

Tjänstesektorn driver nu på tillväxten. Sektorn har till skillnad från industrin fortfarande mycket att ta igen för att komma tillbaka till normala nivåer. Återhämtningen går snabbt i takt med

återöppnandet av samhället, men är på samma gång känslig för bakslag vad gäller smittoläget och återöppnande.

Inflationen har under året stigit brant runt om i världen. Flera av orsakerna till den stigande inflationen är tillfälliga, men vissa riskerar att på sina håll leda till fortsatt förhöjd inflation även på lite längre sikt. På grund av fjolårets låga prisnivåer blir inflationen i år extra markant, då prisnivån jämförs med 2020. De produktionsstörningar som behandlats ovan har dessutom drivit upp produktionspriser som medfört prisökningar för konsumenterna. Förutsatt att dessa problem avtar framöver kommer inflationstrycket att minska. Framöver väntas även de inflationsdrivande effekterna av det uppdämda konsumtionsbehovet och de ökade besparingarna under pandemin avta, men om dessa blir mer långvariga än väntat kan inflationen bli högre än väntat även nästa år. Långsiktigt förhöjd inflation skulle dock kräva att inflationsförväntningar och lönetillväxt tilltar.

USA, Eurozonen och Kina

Det amerikanska BNP-tappet var mindre än eurozonens under 2020. Dessutom har återhämtningen varit snabbare på andra sidan Atlanten. Den senaste tiden har emellertid den europeiska återhämtningen tagit fart, samtidigt som den amerikanska saktat in. En av förklaringarna till skillnader i återhämtning finns i vaccinationstäckningen; i våras kom den amerikanska vaccineringskampanjen i gång klart snabbare än den europeiska, men sedan i somras har eurozonen haft en bättre täckning än USA. Totalt sett är dock den amerikanska återhämtningen klart starkare än den europeiska.

Den amerikanska ekonomin minskade med 3,4 procent under 2020. Årets

¹ OECD (2021) Economic Outlook, Interim Report September 2021

² Riksbanken (2021), Penningpolitisk rapport – september, s. 36.

tillväxt väntas landa på 6,2 procent, följt av 4,2 procent nästa år. Framöver väntas utbudsbrist både på insatsvaror och arbetskraft samt ökad smittspridning hämma den fortsatta tillväxten. Även med en inbromsning har den amerikanska återhämtningen varit oerhört stark. Exempelvis noterar SEB att deras prognos för USAs BNP 2022 är högre idag än den var före pandemin.³

Under fjolåret gick arbetslösheten i USA från historiskt låga 3,5 procent till en topp på 14,8 procent i april. Återhämtningen på arbetsmarknaden har dock gått snabbt och arbetslösheten låg i juli i år på 5,4 procent. Det finns en stor efterfrågan på arbetskraft, men en kombination av utbudsbrist och matchningsproblematik hämmar den fortsatta återhämtningen.

Den amerikanska inflationen har stigit kraftigt under innevarande år. Under sommaren var inflationen över fem procent. Den höga inflationen orsakas av både övergående och potentiellt mer långvariga faktorer. Som tidigare nämnts jämförts många priser med mycket låga fjolårsnivåer, vilket driver upp den årliga inflationstakten. Återstartandet av ekonomin, påeldad av stora stimulansåtgärder riktade direkt till hushållen, har dessutom inneburit många kostnadsdrivande flaskhalsar som höjt konsumentpriserna på flera varugrupper. Utöver raden av tillfälliga effekter bidrar den starka amerikanska tillväxten till att driva upp inflationen, vilket gör att flera stora bedömare tror att inflationen även nästa år kommer ligga över tre procent. Risken för en problematisk inflationsutveckling som kräver tidigarelagda räntehöjningar är klart högre i USA än i Europa, även om

utgångspunkten är att situationen inte kommer att förvärras.

Förra året minskade BNP inom eurozonen med 6,5 procent. I år väntas tillväxten bli 4,9 procent, vilket innebär att ungefär två tredjedelar av fjolårets tapp återtas. Efter en trög start på 2021 kom tillväxten i gång på allvar under det andra kvartalet. Europeiska centralbanken (ECB) bedömer att produktionsnivån kommer att överstiga 2019 års nivå i slutet av innevarande år.⁴ Nästa år väntas återhämtningen fortsätta och BNP väntas då ligga två procent över 2019 års nivå.

Massiva stödpaket har under pandemin lanserats runtom inom EU, både på nationell- och EU-nivå. Återhämtningen kommer fortsätta stödas av en mycket expansiv penningpolitik från ECB och av EUs återhämtningsinstrument (NGEU)⁵, även när de olika nationella stödinsatserna avvecklas framöver.⁶

Inom euroområdet finns stora skillnader mellan hur olika länders ekonomier drabbats av pandemin. En tydlig "riskfaktor" är ekonomins beroende av turism. Länder som Grekland, Italien och Spanien såg sina ekonomier krympa med en tiondel under 2020, medan BNP-tappet i nordiska och baltiska länder var ungefär en tredjedel så stort. Även då vi jämför andra kvartalet i år med motsvarande period 2019 ser vi att flera av medelhavsländerna fortsättningsvis har de största BNP-tappen. Framöver är det även de turismberoende ekonomierna som är känsligast för nya virusutbrott.

Eurozonens tillverkningsindustris produktion sjönk i april 2020 med drygt 30 procent jämfört med

³ SEB (2021), s. 7.

⁴ ECB (2021) ECB staff macroeconomic projections for the euro area, September 2021.

⁵ NGEU:s bidragsdel motsvarar 0,5 procent av EUs BNP åren 2021-2026, SEB (2021), s. 29.

⁶ Riksbanken (2021), Penningpolitisk rapport – September 2021, s. 40.

föregående år. Efter detta skedde en stark återhämtning, och industrin var länge dragloket för den europeiska återhämtningen. Under 2021 har industrins produktionstillväxt emellertid hämmats av flaskhalsar i de globala handelsströmmarna. Störningarna har visat sig vara mer långvariga än många inledningsvis trodde, men flera stora prognosinstitut räknar med att situationen börjar förbättras i början av nästa år.⁷

Då industrin lider av diverse produktionshinder samtidigt som restriktionerna i samhällen börjar avvecklas ser tjänstesektorn nu ut att ta över som den största bidragaren till tillväxt.

Detaljhandeln återhämtade sig snabbt i många länder då en del konsumtion som skulle lagts på tjänster i stället lades på varor. I eurozonen som helhet har handelns omsättning legat över 2019 års nivå ända sedan förra sommaren, men i turismberoende länder som Italien och Spanien ligger handeln fortsättningsvis under 2019 års nivåer.⁸

Arbetslösheten i eurozonen var i genomsnitt 7,9 procent under fjolåret, och väntas i år ligga på samma nivå. Den pågående återhämtningen av ekonomin i stort är positiv för utvecklingen på arbetsmarknaden, men även eurozonen lider av problem då människor och företag ska matchas i en miljö där branscher växer snabbt och i olika takt.

ECB räknar med en genomsnittlig inflation på 2,2 procent för eurozonen 2021. Trots att detta är en klart lägre nivå än i USA är även den tillfälligt förhöjd av övergående faktorer. Inflationen väntas sjunka under inflationsmålet på två procent nästa år.

Både den amerikanska (FED) och europeiska (ECB) centralbanken har

mött krisen med extremt expansiv penningpolitik. Förväntningarna på tidsplanerna för återgången till en mer normal penningpolitik skiljer sig åt. FED väntas börja minska sina tillgångsköp i slutet av året, för att sedan påbörja räntehöjningar under 2022. ECB väntas hålla kvar sin expansiva linje längre än FED och inga räntehöjningar väntas vare sig under 2022 eller 2023.

Förväntningarna på en kommande åtstramning av den amerikanska penningpolitiken har inneburit en förstärkning av dollarn gentemot euron. Den amerikanska dollarn började året på nivå med medelvärdet för det senaste decenniet (1,21 USD/EUR) och i september kostade en euro 1,18 dollar. Priset på dollarn väntas fortsätta att stiga ytterligare några cent under innevarande och nästa år.

Kinas ekonomi växte med 2,3 procent under 2020. OECDs prognos visar på en tillväxt på 8,5 procent i år och 5,8 procent nästa år. Kina har under det senaste decenniet haft en avtagande tillväxttakt och pandemin fortsätter dessutom att påverka industriproduktion och inhemsk konsumtion negativt.

I dagsläget finns dessutom en oro kring hur den aktuella krisen kring det kinesiska fastighetskonglomeratet Evergrande ska utvecklas.

Finland

Den finska produktionen nådde upp till för-pandemiska nivåer under andra kvartalet i år och sammantaget väntas BNP bli 0,4 procent högre i år än det var 2019, det sista helåret innan pandemin. Innevarande och de två nästkommande åren präglas den finska ekonomin av en tillfälligt förhöjd tillväxt då den finska och globala ekonomin återstartas. Därefter väntas

⁷ T.ex. ECB.

⁸ EUROSTAT databas, Index of deflated turnover.

Finlands strukturella förutsättningar föra tillbaka tillväxten till tidigare låga nivåer.

Det finska BNP-tappet 2020 hörde till de minsta i EU. Ifjol minskade Finlands BNP med 2,9 procent. I år väntas BNP växa med 3,5 procent, vilket innebär att årets BNP siffra ligger i nivå med 2019. Nästa år väntas BNP växa 3,0 procent.

Den finska tillverkningsindustrin har vuxit stadigt sedan maj ifjol. Sedan årsskiftet har produktionen legat kring 2019 års nivå.⁹ För innevarande år väntar sig Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) att tillverkningsindustrins produktion ligger strax över 2019 års nivå.¹⁰ Framöver väntas tillväxten fortsätta men takten avta, då avståndet till normalläget har tagits igen. ETLA räknar med en årlig tillväxt på fyra procent i år och tre procent nästa år. Den goda tillväxten inom varuexporten som vi sett under innevarande år väntas fortsätta även under nästa år, för att sedan avta.

I takt med att restriktionerna lättats har tjänstesektorns produktion fortsatt att växa. Redan i år väntar sig ETLA att tjänstesektorn bidrar mer till den totala tillväxten än industrin, vilket är kopplat till att tjänstesektorn har ett betydligt större produktionstapp att hämta igen. Nästa år förstärks tjänstesektorns roll som tillväxtmotor, då industrin ligger nära sin normala nivå, medan tjänstesektorn fortfarande har mark kvar att återhämta. Hushållens ökade sparande under pandemin tillsammans med ett uppdämt behov av tjänstekonsumtion antas driva på tjänstesektorns tillväxt. Risken för nya virusutbrott fortsätter dock att utgöra ett hot för tjänstesektorns återhämtning.

De finska hushållen fortsätter att bli allt positivare. Med undantag av årets aprilmätning var konsumentförtroendet i Finland i augusti på sin högsta nivå sedan början av 2018. Precis som i våras är det största förklaringen till det stigande konsumentförtroendet att finländska hushåll tror på en förbättring av den finska ekonomin ett år framåt jämfört med idag. Men även bedömningen av den egna aktuella ekonomiska situationen (jämfört med ett år tidigare) har varit stigande under året.

Finlands bank räknar med att inflationen i år uppgår till 1,9 procent och nästa år sjunker till 1,5 procent. Enligt Finlands bank förklaras nästan hälften av årets inflation av stigande energipriser. Även stigande priser på tjänster står för en betydande del av inflationen. Under nästa år väntas priserna på tjänster fortsätta att stiga, men den totala inflationen dras ner då ökningen av energipriser planar ut.

Den finska arbetslösheten var som högst elva procent i maj 2020. Sedan dess har den sjunkit till 7,1 procent i juli i år. På helårsbasis var arbetslösheten 7,8 procent i ifjol och väntas bli densamma i år, för att sedan landa på 7,0 procent nästa år (2022).

Sysselsättningsgraden har återhämtat sig snabbt och väntas i år vara högre än den var 2019. Den snabba tillväxten inom vissa branscher har lett till svårigheter att fylla lediga platser. Samtidigt har arbetslösheten sjunkit långsamt och antalet långtidsarbetslösa¹¹ har fortsatt att stiga och var i augusti ungefär dubbelt så många som före pandemin. De snabba förändringarna av arbetskraftsbehov i olika branscher, och skillnader mellan de efterfrågade kompetenserna och de arbetslösa kunnande hämmar arbetsmarknadens

⁹ EUROSTAT. Volume index of production, manufacturing.

¹⁰ ETLA (2021) Suhdanne 2021:2

¹¹ Obs. Personer som varit arbetslösa oavbrutet i ett år. Den åländska långtidsarbetslösheten definieras som arbetslösa oavbrutet i sex månader.

återhämtning. Problemen förväntas mildras i takt med att ekonomin fortsätter att normaliseras.

Investeringarna har kommit i gång, särskilt vad gäller bostäder samt maskiner och apparater. I år och under de två kommande åren väntas de sammanlagda investeringarna öka i liknande takt som under femårsperioden före pandemin. Den ekonomiska återhämtningen och fortsatt låga räntor stöder en ökning av byggandet, särskilt av bostäder.

Den finska regeringens budgetproposition för 2022 innebär ett underskott på 7,2 miljarder euro (13,1 miljarder 2020, 10,4 miljarder 2021).¹²

Sverige

Sveriges BNP minskade med 2,8 procent 2020, vilket är en lika stor minskning som i Finland och klart lägre än EU-snittet. I år väntas ökningen bli 4,5 procent och nästa år 3,5 procent. Produktionsnivån har redan nu nått samma nivåer som före pandemin.

De svenska hushållens förtroendet för ekonomin har under hela pandemin följt en liknande utveckling som de finska, om än konsekvent något positivare. I takt med att samhället nu öppnar upp ökar konsumtionen, stärkt av ett uppdämt konsumtionsbehov för tjänster samt ökade besparingar under pandemin.

Metodförändringar för den svenska arbetskraftsundersökningen har inneburit problem att tolka den senaste tidens utveckling på den svenska arbetsmarknaden. Riksbanken konstaterar dock att deras samlade bild är att sysselsättningen ökade starkt under det andra kvartalet. Framöver väntas arbetslösheten sjunka i takt

med att samhället öppnar upp. I fjol var arbetslösheten i genomsnitt 8,3 procent och i år väntas den bli 8,8 procent. Nästa år väntas den sjunka till 7,5 procent, vilket kan jämföras med 6,8 procent 2019.

Antalet långtidsarbetslösa har fortsatt att stiga även om den totala arbetslösheten börjat sjunka. I likhet med Finland förekommer även i Sverige rekryteringsproblem då lättade restriktioner innebär att många företag samtidigt börjar efterfråga mer personal.

Den svenska industrin återhämtade sig snabbt från pandemins ursprungliga smäll. Industriproduktionen var redan vid årsskiftet tillbaka på normala nivåer och tillväxten har fortsatt. Under det andra kvartalet i år var produktionen fyra procent högre än samma period 2019. Stämmningsläget inom industrin är fortsatt positivt, men det finns inte längre något att ta igen vad gäller pandemirelaterat produktionstapp.¹³

Den svenska (likt den finska) industrin är beroende av den globala industrin. Den svenska industrins snabba återhämtning förra hösten möjliggjordes av återhämtningen av den internationella industriproduktionen. Det senaste året är det främst exportordrar som bidragit till industrins starka orderingången.¹⁴ Sammankopplingen av den svenska industrin med den globala innebär även att det finns risker framöver, då exempelvis en ökad smittspridning i Kina som påverkar den kinesiska produktionen kan få konsekvenser för svensk industri. Ett exempel är den svenska bilindustrin som har tvingats skruva ner produktionen på grund av den uppmärksammade bristen på

¹² Finansministeriet (2021) Ekonomisk översikt – Hösten 2021, s. 72.

¹³ Sveriges riksbank (2021) Penningpolitisk rapport, september 2021, s. 47.

¹⁴ SCB (2021) Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr. 7-8, s.5.

halvledare. De omfattande produktionsstörningarna antas av flera bedömare gradvis avta nästa år

Återhämtningen har gått långsammare för tjänstesektorn, men har den senaste tiden närmast sig nivåerna före pandemin. Sektorn är dock fortsättningsvis splittrad, där hotell- och restaurangbranschen fortfarande har en bit kvar till nivåerna före pandemin och branschens återhämtning är helt beroende av pandemins utveckling.¹⁵ Både tjänstesektorn som helhet och hotell- och restaurangbranschen separat tror på en fortsatt positiv utveckling.¹⁶

Den svenska regeringens budgetproposition för 2022 präglas av en fortsatt expansiv finanspolitik. Propositionen innehåller ofinansierade nya åtgärder om 74 miljarder kronor, vilket är klart mer än de 43 miljarder som Konjunkturinstitutet anser kan motiveras stabiliseringspolitiskt.¹⁷

Orsakerna till den expansiva budgeten går även att hitta i den politiska miljön. Förutom faktumet att det handlar om en valbudget, innebär det parlamentariska läget att regeringen behöver säkra stöd både från Vänsterpartiet och Centerpartiet, vilket man försöker göra genom att inkludera (dyra) förslag riktade mot bägge partier.¹⁸ Den politiska osäkerheten innebär även att det är oklart om det i slutändan är regeringens budgetproposition som kommer att gälla under 2022.

Riksbanken väntar sig att inflationen kommer att överstiga tvåprocentmålet det närmsta året, men att det främst

beror på tillfälliga faktorer som höga elpriser. Inflationen¹⁹ var ifjol 0,5 procent och Riksbankens prognos är att den innevarande år blir 2,3 procent och nästa år 2,1 procent. Den väntas sedan återigen understiga målet 2023, och då ligga på 1,8 procent.

Riksbankens prognos sträcker sig fram till och med tredje kvartalet 2024, och inkluderar ingen höjning av styrräntan. Den räknar även med att bankens innehav av värdepapper kommer att vara oförändrat 2022, eftersom riskerna med att minska stimulanserna för tidigt fortfarande bedöms vara större än riskerna med att behålla dem för länge.²⁰

Den svenska kronan har legat ganska stabilt kring 10,15 SEK/EUR under innevarande år. I september kostade en euro 10,17 kronor. Växelkursen väntas under det kommande året ligga kvar nära dagens nivå, vilket är något svagare än genomsnittet för det senaste decenniet (9,53 SEK/EUR).

Åland

Föreliggande konjunkturbedömning är positivare än den ÅSUB gjorde i april. Hotell- och restaurangbranschen hade en bättre sommar än vad ÅSUB räknade med i vårens prognos. Flyttningsrörelsen fortsätter att överraska på den positiva sidan, och de befarande negativa konsekvenserna av pandemin på den åländska flyttrörelsen har än så länge inte realiserats. Samtidigt ligger rederiernas passagerartal fortfarande relativt nära vårens antaganden och den positiva sommaren för

¹⁵ SCB (2021) Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr. 7-8, s.5.

¹⁶ Konjunkturinstitutet (2021b), Konjunkturbarometern, september 2021.

¹⁷ Konjunkturinstitutet (2021c), "Kommentar till regeringens budgetproposition 2022"

¹⁸ För politisk analys se t.ex. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/bu>

dgeten-som-ska-gora-magdalena-andersson-till-ny-statsminister

¹⁹ Inflation av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), som är det mått som Riksbankens målsättning baseras på.

²⁰ Riksbanken (2021), Penningpolitisk rapport – September 2021, s.14.

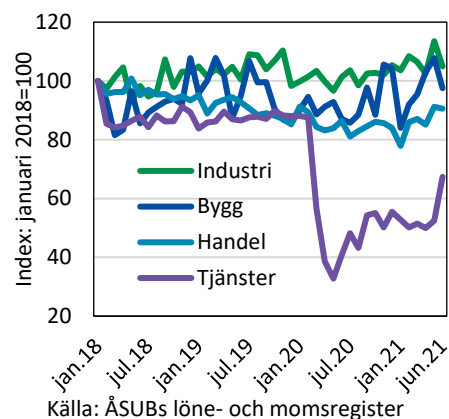
landturismen återspeglas inte i sjöturismens passagerarstatistik.

ÅSUBs antagande i våras var att inresandesiffrorna i år skulle ligga under hälften av 2019 års nivå och att de under nästa år skulle vara en tredjedel lägre än de var 2019. Utvecklingen av antalet inresande ska i det här sammanhanget närmast ses som en indikator för (återhämtandet av) rederiernas passagerarsiffror. Antagandet var även att sommaren skulle likna föregående sommar, med en tyngdpunkt på finska turister, men att den skulle vara något bättre. Till att börja med kan man konstatera att landturismens sommar överträffade vårens antaganden. Där utöver har den generella utvecklingen för tjänstesektorn varit positivare än väntat, vilket motiverar att vi i föreliggande rapport antar något bättre inresandesiffror för 2022 än vi gjorde i våras. Vi antar nu att antalet inresande nästa år ligger 20 procent under normal nivå, och att landturismen intäktsmässigt har en relativt normal högsäsong. Fortsatt gäller en mycket stor osäkerhet kring hur väl utvecklingen följer scenarioantaganden under 2022.

Om man delar upp näringslivet i fyra övergripande branschgrupper (industri, bygg, handel, tjänster)²¹ pekar registeruppgifterna på att tre av fyra har återgått till relativt normal omsättningsnivå. Tjänstesektorn låg dock fortfarande långt under normala nivåer i juni, visar de senaste tillgängliga omsättningsciffrorna. En noggrannare branschvis genomgång finns längre fram under rubriken "Utvecklingen i det privata näringslivets branscher".

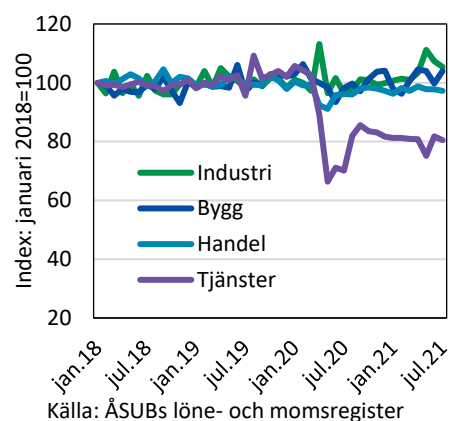
²¹ I "tjänster" ingår branscherna transport, hotell & restaurang, personliga- och företagstjänster. I "industri" ingår livsmedels- och övrig industri, samt vatten & el.

Figur 1. Omsättningsutveckling för olika delar av ekonomin, januari 2018-juni 2021. Nominella priser, säsongsjusterade data.

De stora dragen är desamma för lönesumman som för omsättningen; tjänstesektorn ligger en bra bit efter övriga branscher när det kommer till att återvända till normala nivåer.

Figur 2. Lönesummans utveckling för olika delar av ekonomin, januari 2018-juli 2021. Nominella priser, säsongsjusterade data.

De omfattande stödpaketet och temporära regeländringar²² som satts in under pandemin har inneburit att antalet konkurser inte ökat; både på Åland och i Finland minskade antalet

Primärnärings- och finansbranschen ingår inte i denna indelning.

²² För en kort beskrivning se ÅSUB (2021a) Konjunkturindikatorer 2020, s. 8.

konkurser 2020 jämfört med 2019. Fram till och med augusti i år ligger antalet konkurser och av konkurser berörda arbetstagare på en för Åland normal nivå.

Tabell 1. Nyckeltal 2018–2022

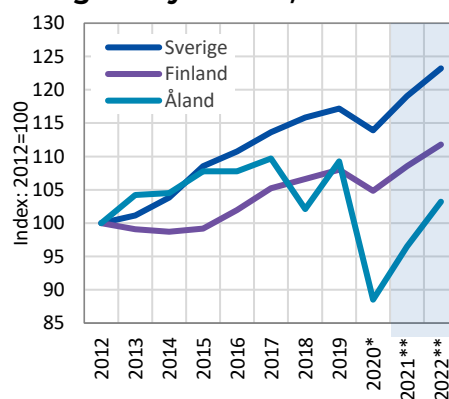
	2018	2019*	2020*	2021 ^P	2022 ^P
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	-6,9	7,0	-19	9	7
Befolkningsförändring (antal personer)	300	95	245	230	200
Relativt arbetslöshetstal (%)	3,5	3,5	9,5	6,9	5
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	1,3	0,7	-0,4	1,6	1,6
Kort ränta (Euribor, 3 mån, %)	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5
Växelkurs EUR/SEK	10,26	10,59	10,48	10,15	10,15
Råolja (Brent, USD/fat)	71	64	42	70	75

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten, ^P)Prognoser Källa: ÅSUB, Finlands bank, US Energy Information Administration.

Ålands BNP sjönk med 6,9 procent 2018, som är det senaste året som vi har färdigställda siffror på. Minskningen berodde huvudsakligen på att ett särskilt olönsamt år inom transportsektorn sammanföll med att finansbranschens driftöverskott föll tillbaka efter några synnerligen starka år. Enligt preliminära beräkningar för 2019 återtog större delen av tappet, då BNP växte 7,0 procent. Fjolårets (2020) BNP-tapp beräknas preliminärt uppgå till -19 procent (Tabell 1). Fjolårets tapp är fyra procentenheter större än i vårens konjunkturrapport, men förändringen beror i första hand på en ökning i 2019-års förädlingsvärde och inte en sänkning av 2020-års. ÅSUBs prognos säger att BNP i år växer med nio procent. Detta följs av en ökning på sju procent nästa år.

Figur 5 visar att Ålands återhämtning fortsättningsvis ligger en bra bit efter Sverige och Finland nästa år, trots den förbättrade prognosen jämfört med i våras.

Figur 3. BNP-volymtillväxten 2012–2022 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2012=100.

Källa: ÅSUB, SC, SCB. Egna beräkningar.

*Preliminära beräkningar.

**Prognoser

Prisökningen på Åland följer i regel utvecklingen för hela Finland, men har sedan början av 2019 legat under den finska nivån (i genomsnitt 0,6 procentenheter). Förra året sjönk de åländska priserna med i genomsnitt 0,4 procent, vilket innebar att 2020 blev det första året med deflation i våra tidsserier. Prisfallet var som störst

förra våren och inflationen har sedan dess haft en uppåtgående trend. Innevarande år ser vi en inflationsnivå som delvis beror på att jämförelsenivån under fjolåret var mycket låg. I augusti i år var inflationen 2,3 procent. Hittills i år ligger den genomsnittliga inflationen på 1,3 procent på Åland. Inflationen beräknas i år bli 1,6 procent, vilket är något lägre än de 1,9 procent som Finlands bank väntar för Finland.

Befolkningsutveckling

ÅSUB:s grova bedömning utgående från preliminära uppgifter visar att vi i år får en befolkningsökning kring 230 personer, vilket skulle vara över genomsnittet för perioden efter år 2000.

Oron för att pandemin skulle ha en negativ effekt på det åländska flyttningsnettot har inte besannats. Särskilt den positiva flyttningsutvecklingen gentemot Sverige har inneburit att siffrorna ser bra ut både för 2020 och för det första halvåret 2021. Preliminära uppgifter visar på ett flyttningsnetto på 207 personer för det första halvåret i år (2021). Detta är högre än tioårsmedeltalet för det första halvårets flyttningsnetto (159 personer). Förhandsinformation om befolkningens mängd i slutet av augusti pekade på en befolkningsökning med 225 personer sedan årsskiftet.

Orsakerna till den positiva befolkningsutvecklingen går inte att fastställa i dagsläget. En tänkbar (del)förklaring är att även om den totala arbetslösheten varit kraftigt förhöjd så har det funnits ett behov av arbetskraft inom vissa branscher, som lockat hit inflyttade, samtidigt som de arbetslösa ålänningarna inte haft alternativ utanför Åland i tillräckligt stor utsträckning för att motverka denna positiva effekt. Utöver detta har pandemin påverkat människors liv på en mängd olika sätt, som i olika grad kan ha påverkat flyttningsströmmarna till och från Åland, till exempel

möjligheten att hålla kontakten över gränser, möjligheten till distansarbete/-studier, inställning till trygghet och sjukvård.

I och med det nya ekonomiska systemet har den positiva befolkningsutvecklingen en direkt effekt på de offentliga finanserna via avräkningsbeloppet.

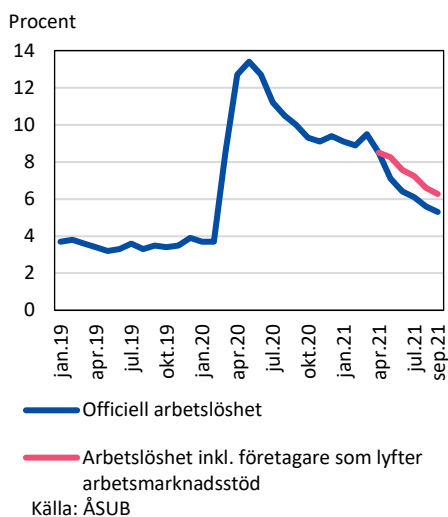
Sysselsättning

Det relativa arbetslöshetstalet låg före pandemin kring 3,5 procent. Pandemiutbrottet innebar ett abrupt slut på detta och som högst låg arbetslösheten i maj på 13,4 procent. Arbetslösheten har sedan dess sjunkit under två perioder; den första perioden inträffade från det att de inledande kraftiga restriktionerna lättades (juni-oktober 2020) och den andra har pågått sedan april i år. I september var arbetslösheten 5,3 procent. Arbetslösheten väntas fortsätta sjunka framöver, då samhället fortsätter att öppna upp. Taktiken kommer dock avta, då arbetslösheten det senaste halvåret kommit betydligt närmare normal nivå, och det därmed finns mindre att ta igen samtidigt som matchningsproblemen ökar på arbetsmarknaden.

Arbetslösheten var i medeltal 9,5 procent 2020, och de prognostiserade årsmedeltalen är 6,9 procent för 2021 och fem procent 2022.

Då man läser av den senaste tidens utveckling på arbetsmarknaden behöver man vara medveten om att företagare som lyfter arbetsmarknadsstöd fram till och med april i år klassificerades som arbetslösa, men därefter som arbetande. Dagens arbetslöshet på 5,3 procent skulle vara 6,3 procent om företagen fortsatt vis inkluderades.

Figur 4. Officiell arbetslöshet jämfört med arbetslöshet om företagare som lyfter arbetsmarknadsstöd skulle inkluderas, januari 2019 - augusti 2021.

I våras visade ÅSUBs huvudscenario att arbetslösheten skulle ligga på i genomsnitt åtta procent under 2021. Att föreliggande prognos förbättrats med 1,1 procentenheter beror dels på en positiv utveckling sedan våren, dels på att ovan nämnda företagare inte längre medräknas. Exkluderingen av företagarna beräknas sänka årets arbetslöshet med 0,7 procentenheter på helårsbasis.

Ungdomsarbetslösheten har följt samma mönster som den totala arbetslösheten, med en första återhämtningsperiod under juni-oktober 2020, då ungdomsarbetslösheten sjönk från 20,8 till 10,1 procent. Sedan april i år pågår en andra återhämtningsfas under vilken ungdomsarbetslösheten hittills sjunkit från 11,3 procent i mars till 6,0 procent i september.

Långtidsarbetslösheten ökade kraftigt ett halvår efter pandemiutbrottet, eftersom långtidsarbetslösheten definieras som att man varit arbetslös de senaste sex månaderna. Fram till och med april i år låg antalet långtidsarbetslösa sedan över 700 personer, vilket kan jämföras med

cirka 170 personer i genomsnitt de tre sista åren före pandemin. Sedan maj har antalet långtidsarbetslösa legat kring 500, men med en sjunkande trend.

Utöver de som är klassificerade som långtidsarbetslösa finns ett antal personer som under lång tid varit arbetslösa, men som under enstaka kortare perioder haft sysselsättning och därför inte uppfyller kravet för att definieras som långtidsarbetslös i statistiken.

Den förhöjda långtidsarbetslösheten som pandemin inneburit är gemensam med både Sverige och Finland. Svårigheten att hitta ett jobb ökar ju längre man varit arbetslös på grund av faktorer som förlorad kompetens och nätverk. En fortsatt minskning av arbetslösheten i stadig takt är därför viktigt för att den inte ska bita sig kvar på den åländska arbetsmarknaden. Vid sidan av en ökad sysselsättning minskar även kompetensutveckling bland de arbetslösa riskerna för ihållande långtidsarbetslöshet.

Ett ökat arbetskraftsbehov bland de åländska företagen kan ses både i att det säsongsjusterade antalet lediga platser har en starkt positiv trend och i att antalet permitterade minskar.

Både i Sverige och i Finland noteras svårigheter att rekrytera personal i samband med att samhället öppnar och arbetskraftsbehovet snabbt stiger. Samtidigt ökar långtidsarbetslösheten då arbetslösa personer inte fullt ut har de kompetenser som efterfrågas av företagen. På Åland har turistföretag rapporterat om svårigheter att hitta personal under sommaren, och det finns sedan tidigare en efterfrågan på kvalificerad arbetskraft som inte kan hittas bland de arbetslösa. När transportbranschen längre fram väntas öka efterfrågan på personal kan sådana matchningsproblem och kompetensbrister komma att förvärras, då personer som tidigare arbetat för rederierna flyttat till andra företag

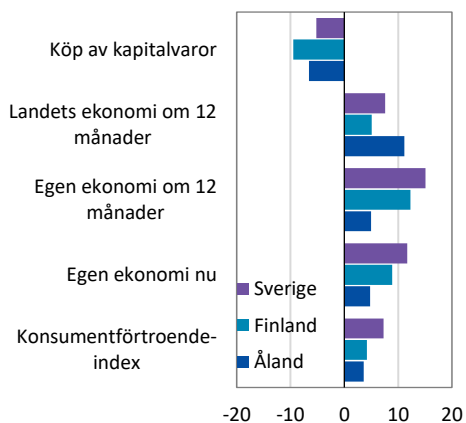
under pandemin. Problemen riskerar att begränsa produktivitet utvecklingen och sysselsättningsökningen inom det åländska näringslivet framöver.

Hushållen

De åländska hushållens konsumentförtroendeindex var i våras klart svagare än de finska och svenska motsvarigheterna.²³ I höstens enkät ser vi att det åländska konsumentförtroendet ligger på nästan samma nivå som det finska. Den främsta orsaken till detta handlar om synen på hur landets (Ålands) ekonomi utvecklas det närmsta året. I våras var det tydligt att ålänningarna inte såg en förbättring vara inom räckhåll, medan man nu har en klar övervikt åt det positivare hållet.

Fortsättningsvis är bedömningen av den egna ekonomin både i nuläget och på ett års sikt klart negativare på Åland än i Sverige och Finland.

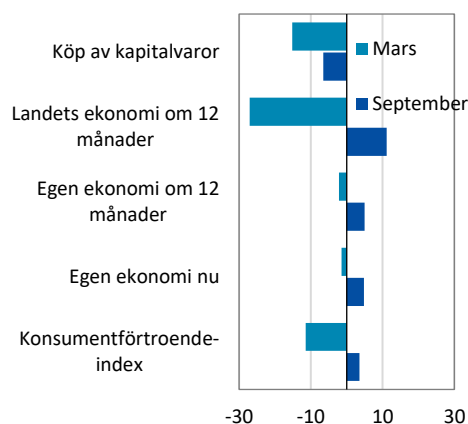
Figur 5. Konsumentförtroendeindex och netttotal för delfrågorna. Åland, Finland och Sverige, september 2021.

Källa: ÅSUB, Eurostat

²³ För en beskrivning av den åländska konsumentförtroendemätningen, se

Figur 6. Konsumentförtroendeindex och netttotal för delfrågorna. Åland, mars och september 2021.

Källa: ÅSUB

Representanter från åländska banker uppger för ÅSUB att mängden oskötta skulder och hantering av betalningsproblem ligger på en normal nivå, och inte är oroande i dagsläget.

Den offentliga sektorn

Coronapandemin har lämnat tydliga spår även inom den offentliga sektorn på Åland. De restriktioner som tillämpats i syfte att bekämpa viruset har medfört omfattande verkningar och resulterat i minskade intäkter samtidigt som kostnaderna ökat inom vissa sektorer, främst inom vården. En nyckelvariabel som speglar såväl intäktsbortfallet som vissa kostnadsökningar är arbetslöshetstalet, som har sjunkit kontinuerligt från april, men fortfarande ligger på en för åländska förhållanden hög nivå, 5,3 procent i september. Arbetslösheten medför bortfall av skatteintäkter för både landskapet och kommunerna. För närvarande (september 2021) är arbetslösheten som högst i Mariehamn (7,1 procent) men även Geta och Vårdö har ett arbetslöshetstal över sex procent. Samfundsskatterna har påverkats bland annat till följd av stora

ÅSUB (2021b) Konjunkturläget våren 2021, s. 30 och Bilaga 3 i samma rapport.

utmaningar inom den för Åland så viktiga transportsektorn.

År 2021 har inneburit stora reformer för den kommunala sektorn på Åland. Kommunernas socialtjänst (KST) har inlett verksamheten i full skala. Vid årsskiftet trädde också ny lagstiftning i kraft som innebar nya uppgifter för kommunerna, bland annat avgiftsfri förundervisning, förberedande undervisning för nyanlända med annat modersmål än svenska samt rätt till tillfällig barnomsorg. De nya uppgifterna förväntas öka kommunernas kostnader.

Under pandemin har landskapssektorn genom grundbudgeten 2021 samt tilläggsbudgeter bidragit med ekonomiskt stöd till näringslivet och kommunsektorn i syfte att mildra de negativa effekterna av krisen. Landskapsandelarna har genom en särskild lag höjts med närmare 1,2 miljoner euro 2021 för kommunsektorn som helhet. Landskapsandelarna för äldreomsorgen, för KST samt för grundskolan har justerats upp. Därtill infördes ett tillfälligt likviditetsstöd på 0,5 miljoner samt ett ökat samarbetsstöd om 0,3 miljoner euro i den andra tilläggsbudgeten för 2021. Den andel av samfundsskatterna som tillfaller kommunerna höjdes med cirka tio procentenheter 2020. Utöver att den tioprocentiga höjningen kvarstår 2021 höjdes kommunernas andel med ytterligare cirka två procentenheter för att kompensera kommunerna i Riket för sänkta avgifter inom småbarnspedagogiken. Höjningen gäller genom lagtingets beslut även för den åländska kommunsektorn. Den senare nämnda tvåprocentiga justeringen är varaktig. Från 2023 framåt kommer de strukturella skillnaderna mellan kommunsektorn på Åland och i övriga Finland att öka genom att den stora vårdreformen i Riket verkställs, vilket även kommer att påverka inkomsternas sammansättning framöver.

Kommunsektorn på Åland har som helhet klarat sig relativt bra genom pandemin. Skatteintäkterna och landskapsandelarna ökade 2020 samtidigt som kostnaderna för köptjänster och inköp minskade. Fyra kommuner uppvisade negativt årsbidrag för 2020 och sex kommuner hade negativt resultat. Sammantaget var årsbidraget 15,6 miljoner euro och resultatet 6,2 miljoner euro vilket är en betydande förstärkning jämfört med 2019. Enligt kommunernas samlade budgeter för 2021 beräknas såväl årsbidraget som resultatet bli negativt i år. Det finns dock fortfarande osäkerhetsfaktorer kring de långsiktiga effekterna av pandemin och de restriktioner som gällt till följd av den. Budgeterna för 2021 inrymmer troligen en viss försiktighet i bedömningarna.

Enligt preliminära uppgifter från Skatteförvaltningen (20.9.2021) ökade kommunalskatterna på förvärvsinkomster med 2,3 procent för de åländska kommunerna år 2020. För hela Finland var motsvarande ökning något större, 2,5 procent. Att ökningen av kommunalskatteintäkterna på Åland beräknas vara något mindre än i övriga Finland 2020 förklaras bland annat av att arbetslösheten steg snabbare på Åland än i Finland under året. ÅSUBs bedömning för innevarande år är att de åländska kommunernas debiterade förvärvsinkomstskatter kommer att öka med cirka 2,6 procent tack vare förbättrat sysselsättningsläge och genom att fem kommuner höjde skattesatsen för kommunalskatten inför året. För år 2022 väntas förvärvsinkomstskatteintäkterna växa i nästan samma takt som i år. Ökad inflyttning och fortsatt förbättrat läge på arbetsmarknaden gynnar utvecklingen av skatteintäkterna.

Preliminära uppgifter visar att samfundsskatterna ökade med knappt åtta procent för de åländska kommunerna 2020 tack vare den höjda kommunandelen, de egentliga debiterade skatterna sjönk (prel.

uppgift från Skatteförvaltningen 6.10.2021). Det kan jämföras med en ökning på cirka 25 procent för alla Finlands kommuner sammantaget. Att bedöma hur samfundsskatterna kommer att utvecklas framöver är svårt, enskilda företags affärshändelser kan ha stor inverkan på utfallet för Åland som har ett begränsat antal större företag. De samfundsskatter som debiteras de åländska företagen beräknas öka något från fjolårets svaga nivå såväl 2021 som 2022. För kommunernas samfundsskatteintäkter innebär det att ökningen blir något större 2021, runt fem procent, till följd av den högre kommunala andelen. År 2022 beräknas däremot kommunernas intäkter från samfundsskatterna åter minska med närmare en femtedel eftersom kommunernas andel av samfundsskattekakan justeras ner med tio procentenheter.

Vid årsskiftet trädde det nya finansieringssystemet för hur *Landskapet Ålands* budget finansieras i kraft, vilket medför ett antal strukturella ändringar. Avräkningsbeloppet höjs till 0,47 procent av avräkningsbasen (tidigare "klumpsumman": 0,45 procent av statens inkomster, exklusive upplåning). Samtidigt kommer inkomstskatter att exkluderas från avräkningsbasen, vilket gör att avräkningsbasen minskar. En annan förnyelse är att förändringar i den åländska befolkningens andel av Finlands totala befolkning nu fått en betydelse när det gäller avräkningen: ökar Ålands andel av den totala befolkningen så ökar även andelen av avräkningsbasen som tillfaller landskapet och omvänt.

Även systemet för skattegottgörelsen till landskapet har reformerats fr.o.m. år 2021. I det tidigare systemet blev skattegottgörelsen aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. I det nya systemet behåller Landskapet Åland samtliga på Åland

debiterade inkomstskatter (förvärvs-, kapitalinkomst- och samfundsskatter, inklusive tonnageskatt). Detta belopp (inklusive lotteriskatter) kallas för skatteravräkning i det nya systemet. Det sista skatteåret för vilket skattegottgörelsen (enligt det nuvarande systemet) utbetalas blir 2020, vilken upptas som inkomst i landskapsregeringens budget år 2022.

Systemet för återbäring av lotteriskatten kommer inte att ändras. Även under det nya finansieringssystemet får Åland behålla den lotteriskatt som uppbärs på Åland, på samma sätt som det har varit under tidigare system. Tidtabellen för återbäringen kommer dock att förändras. Under övergångsåret 2021 får Åland både 2020- och 2021-års lotteriskatter återburna under samma budgetår. Framöver återbärs det aktuella årets lotteriskatt, först som ett estimerat förskott, vilket sedan regleras när de slutliga beloppen är kända.

I det nya systemet ingår även en säkerhetsmekanism. Om utfallet av samfundsskattens, tonnageskattens och kapitalinkomstskattens sammanlagda belopp, med mer än 10 procent, understiger det belopp som Åland genom avräkning skulle ha erhållit (enligt det gamla systemet) på basen av motsvarande skatter i Finland, erhåller Åland mellanskillnaden. Med andra ord får Åland alltid åtminstone 90 procent av det belopp som skulle ha betalats ut om dessa skatter fortfarande skulle ingå i avräkningsbasen såsom i det tidigare systemet. Framhållas bör att förvärvsinkomstskatterna inte ingår i säkerhetsmekanismen.

För år 2020 fastställde Ålandsdelegationen avräkningsbeloppet till drygt 223 miljoner euro (se Figur 7). Detta innebär en minskning med nästan sju procent från år 2019. Enligt uppgifter från Finansministeriets senaste tilläggsbudgetförslag för 2021

förväntas avräkningsbeloppet i år bli knappt 195 miljoner euro, vilket då skulle innebära en minskning på nära 13 procent eller drygt 28 miljoner euro från år 2020. Den huvudsakliga förklaring till att avräkningsbeloppet minskar betydligt 2021 jämfört med 2020 är att det nya finansieringssystemet trätt i kraft och grunden för avräkningsbeloppet har ändrat. I statsbudgetpropositionen för 2022 väntas avräkningen nästa år öka med nästan fyra procent från 2021 och då utgöra cirka 202 miljoner euro.

År 2018 uppgick skattegottgörelsen, eller flitpengen, till cirka 7,3 miljoner euro (utbetalt år 2020 i Figur 8). Skattegottgörelsen upplevde en avsevärd ökning 2019, som är det senaste år som flitpengen fastställts för, och uppgick då till cirka 13,6 miljoner euro. Som läget ser ut nu tyder ÅSUBs prognos på att en skattegottgörelse trots coronakrisen kommer att genereras för år 2020, vilket innebär att Ålands andel av de debiterade inkomstskatterna under 2020 väntas överstiga gränsen på 0,5 procent. Enligt prognosen rör det sig om ett belopp på nästan åtta miljoner euro.

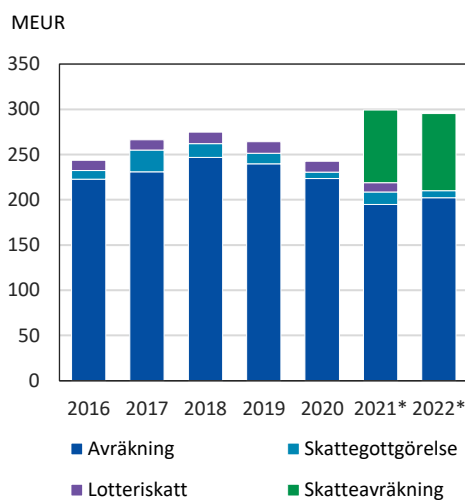
I Figur 7 illustreras utvecklingen av avräkningsbeloppet, skattegottgörelsen och lotteriskatten enligt budgetår. Figuren inkluderar även en uppskattning för 2021 och 2022, där även beloppet för den nya skatteavräkningen uppskattas. Eftersom landskapet i år övergår till det nya finansieringssystemet utbetalas såväl 2020 som 2021 års lotteriskatt innevarande år. Lotteriskatten som genereras under 2021 och 2022 ingår i stapeln för skatteavräkningen enligt det nya systemet, vilket är orsaken till att den lila stapeln med lotteriskatten i Figur 7 försvinner 2022.

För budgetåret 2020 uppgick det samlade beloppet av klumpsumman, skattegottgörelsen och lotteriskatten till cirka 243 miljoner euro (se Figur 7).

I år beräknas detta belopp öka till 299 miljoner euro. En del av ökningen (cirka 24 miljoner euro) förklaras av att 2021 blir ett "skarvår" där det nya systemet träder i kraft samtidigt som det gamla delvis ännu är i bruk: skattegottgörelsen för år 2019 och lotteriskatten för 2020 tas upp i 2021 års budget. Det nya skatteavräkningsbeloppet ingår i totalbeloppet och väntas motsvara cirka 80 miljoner euro, av vilket cirka 5 miljoner euro utgörs av lotteriskatten för 2021.

För år 2022, som även är det sista året som skattegottgörelsen utbetalas, väntas det samlade beloppet vara cirka 295 miljoner euro. För detta år uppskattas skatteavräkningen vara cirka 85 miljoner euro.

Figur 7. Utvecklingen av avräkningen, skattegottgörelsen, skatteavräkningen och lotteriskatten enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2016–2022*

Källa: ÅSUB. Egna beräkningar.

*Prognoser

Not: Blocket för lotteriskatten 2021 utgörs enbart av lotteriskatten som genererats år 2020.

Lotteriskatten som genereras 2021 och 2022 ingår i skatteavräkningsbeloppen för respektive år.

Den samlade "puckeleffekten" under skarvåren 2021 och 2022 väntas sammanlagt bli ungefär 32 miljoner euro. Under 2021 utgörs effekten av skattegottgörelsen från 2019 (13,6

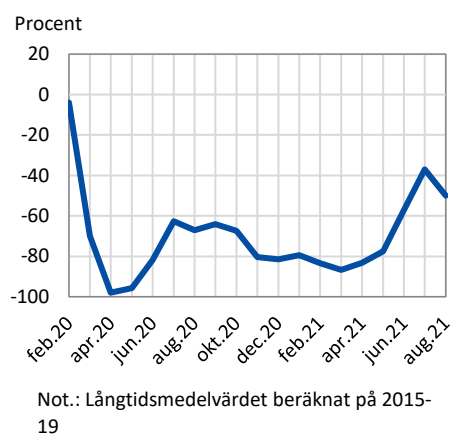
miljoner euro) och lotteriskatten från 2020 (drygt 10 miljoner euro). Under 2022 utgörs effekten av skattegottgörelsen som genererats under 2020 (förväntas vara nästan åtta miljoner euro).

Utvecklingen i det privata näringslivets branscher

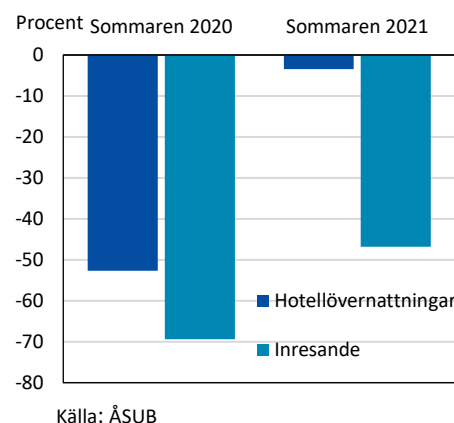
Utvecklingen för näringslivet skiljer sig fortsättningsvis radikalt mellan olika branscher. Transportbranschen och hotell- och restaurangbranschen har under hela pandemin varit de hårdast drabbade branscherna. Den senaste tiden har dock hotell- och restaurangbranschen uppvisat en mycket positiv utveckling, medan transportbranschen inte upplevt samma återhämtningskraft.

Inresandestatistiken²⁴ för Åland låg under så gott som hela lågsäsongen 2020-2021 kring 80 procent under normala nivåer (Figur 8). Under sommaren 2021 ökade dock passagerarvolymerna till sina högsta nivåer sedan pandemins start. Viktigt att notera är dock att man även under den bästa månaden (juli) hade 40 procent färre inresande än normalt. Sommarens positiva utveckling kan alltså inte jämföras med den mycket goda återhämtning som hotellen upplevde i somras (Figur 9). Om man ser på passagerarvolymerna på rutten där åländska rederier är verksamma var sommarens siffror dessutom hela 60 procent under normalläget.²⁵

Figur 8. Inresande till Åland februari 2020-augusti 2021 (procentuell skillnad från månadsspecifikt medeltal 2015-2019).

Figur 9. Hotellövernattningar och inresande under juni-augusti 2021. Procentuell skillnad från sommaren 2019.

De åländska passagerarrederierna verkar i olika länder och har tagit del av diverse stödåtgärder från Landskapsregeringen, Finland, Sverige och Estland. Totalt redovisade de två stora rederikoncernerna offentliga stöd på 36 miljoner euro 2020 (exklusive den statliga restitutionen). Det

²⁴ Inkluderar även kryssnings- och s.k. ”picknick”-resenärer.

²⁵ Endast juni-juli. Statistikcentralens passagerarstatistik för hamnarna

Mariehamn, Långnäs, Eckerö, Åbo och Helsingfors mot Sverige och Estland.

betydande stöd som betalats ut till rederierna, främst från Försörjningsberedskapscentralen och Traficom, har varit avgörande för att hålla fartygen i trafik under pandemin. Stöden har därmed en synnerligen avgörande effekt för den åländska sysselsättningen, trafikförsörjningen och rederiernas finanser. ÅSUB räknar med att Traficom fortsätter att upphandla trafik från rederierna så länge restriktionerna kräver det, i den mån att antalet turer som gällt under pandemin upprätthålls.

Trots de erhållna offentliga stöden fortsätter rederierna att blöda. Om man bortser från intäkter från fartygsförsäljning så redovisar de två stora koncernerna ett gemensamt rörelseresultat på -16 miljoner euro för det första halvåret 2021. Detta är visserligen en stor förbättring från föregående år, men det oavsett mycket problematiskt.

Den senaste tiden har oljepriset stigit, vilket tillsammans med en starkt dollar innebär att rederiernas bunkerkostnader ökar och lönsamheten försämras.

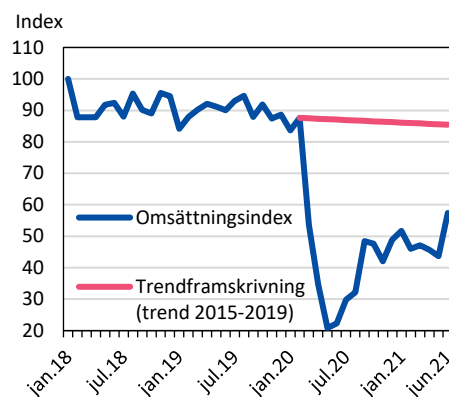
Den ledande internationella indikatorn för tankertrafik (Worldscale) störtade i samband med pandemiutbrottet, vilket innebar svåra marknadsförutsättningar för den åländska tankerverksamheten. Verksamheten lyckades trots detta leverera ett positivt resultat för verksamhetsåret april 2020-mars 2021. Indikatorn steg något under vintern, och har sedan april legat strax under den teoretiska lönsamhetsgränsen.²⁶

Index²⁷ för torrlasttrafik har haft en mycket positiv trend sedan förra våren. En positiv signal är även att det största åländska torrlastrederiet i augusti annonserade nyskrivna

långtidskontrakt för flottans två nyaste och största fartyg.

Omsättningsutvecklingen för hela transportbranschen återspeglar passagerarsjöfartens utmaningar. Det första halvåret i år var omsättning så gott som halverad (-47 procent) jämfört med 2019. Även för hela 2021 räknar ÅSUB med att omsättningen är drygt 40 procent lägre än 2019. Omsättningsutvecklingen har gått i rätt riktning, men var i juni fortfarande långt ifrån normal nivå (Figur 10).

Figur 10. Omsättningsutveckling för transportbranschen, januari 2018-juni 2021. Nominella priser, säsongjusterade data.

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

Lönesumman för transportbranschen var cirka 30 procent mindre under årets sju första månader 2021 än under motsvarande period 2019. ÅSUB räknar med att lönesumman även på helårsbasis kommer att ligga ungefär 30 procent lägre än 2019. Att lönesumman minskat betydligt mindre än omsättningen hänger ihop med de stödåtgärder som upprätthåller fartygstrafiken trots att volymen inte kan motiveras utifrån enbart försäljningsintäkterna.

Hotell- och restaurangbranschen är den bransch som tillsammans med sjöfarten lidit svårast av pandemin.

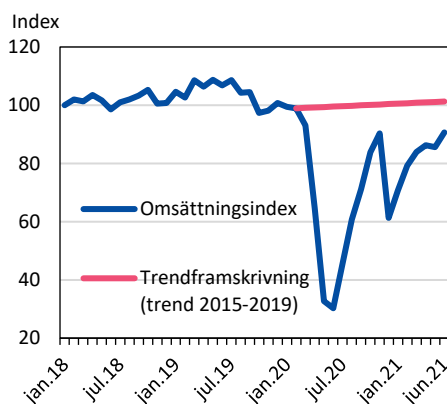
²⁶ Worldscale Index = 100 kan avläsas som den teoretiska lönsamhetsnivå som räknas fram i början av varje år.

²⁷ Baltic Dry Index

Situationen har dock snabbt förbättrats i takt med att samhället har kunnat öppna upp (Figur 11). Sedan den senaste stora smittvågen på Åland i mars har omsättning och lönesumma närmast 2019 års nivåer. Under sommaren var antalet hotellövernattningar i det närmsta tillbaka på 2019 års nivå (Figur 9).

Branschens samlade omsättning under årets första halva var 33 procent lägre än under samma period 2019. För hela 2021 räknar vi med en minskning kring 20 procent. Lönesumman var 26 procent lägre under årets sju första månader än 2019. För hela 2021 väntas lönesumman, i likhet med omsättningen, ligga cirka 20 procent under 2019 års nivå.

Figur 11. Omsättningsutveckling för Hotell- och restaurangbranschen, januari 2018-juni 2021. Nominella priser, säsongsjusterade data.

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

Hotellen har under pandemin konsekvent haft ett större omsättningstapp än restaurangerna. I juni, som är de senaste omsättningssiffrorna vi har tillgång till, var restaurangbranschen nästan tillbaka på 2019 års omsättningsnivå (-5 procent), medan hotellen fortfarande saknade en fjärdedel av 2019 års omsättning.²⁸ Juli blev mycket

bra för hotellen, som slog rekord i antal övernattningar, men den kommande lågsäsongen ser mycket osäker ut, med tanke på pandemins negativa effekt på affärsresandet. Nära 30 procent av de åländska hotellövernattningarna under vinterhalvåret utgörs normalt av resor i yrket, jämfört med nio procent under sommaren.

Med tanke på hotell- och restaurangbranschens beroende av sommarmånaderna för att täcka upp resten av årets förluster var den lyckade sommaren synnerligen viktig, men branschen framstår fortfarande som sårbar under den kommande lågsäsongen.

De största segmenten inom den åländska handelsbranschen är dagligvaruhandel och partihandel med livsmedel och dryck (bland annat till rederierna). Förutom dessa påverkar även till exempel priset på drivmedel handelns omsättning via den bränslehandel som åländska bolag bedriver. Den brokiga sammansättningen av handelssegment har under första halvåret en närmast oförändrad omsättning jämfört med ifjol (-0,5 procent), och 6,6 procent lägre än 2019. För hela 2021 väntas omsättningen öka med nästan tre procent jämfört med fjolåret, men fortfarande vara knappt tre procent lägre än 2019.

Detaljhandelns omsättning är fortsatt stabil, som den varit under större delen av pandemin. Omsättningen för årets första halva är cirka fyra procent över 2019 års nivå. Att hela handelns omsättning är lägre än före pandemin beror i första hand på segmentet "partihandel med livsmedel", som innefattar både partihandel med fisk och partihandel riktad mot rederierna och restaurangerna.

²⁸ Här bör påpekas att många företag bedriver verksamhet i bägge segment, men är endast registrerade i ett av dem. I

"hotell" inkluderas all logiverksamhet och i "restaurang" all restaurang-, catering- och barverksamhet.

Under januari-juli var lönesumman 1,4 procent större än ifjol, och därmed 2,4 procent under 2019 års nivå. Lönesumman väntas i år öka med cirka en procent jämfört med 2020.

Banksektorn har efter en kort period av oro i pandemins början klarat sig bra. De massiva penningpolitiska åtgärder som sattes in gjorde att börserna återhämtade sig snabbt från kursrasen våren 2020. De omfattande stödpaketen riktade mot näringslivet tyglade dessutom riskerna för kreditförluster.

De åländska bankernas sammanvägda rörelseresultat för 2020 var högre än 2019, som även det var ett bra år. De mycket starka resultaten har fotsatt under det första halvåret i år. Den största aktören meddelar i sin halvårsrapport att man tror på ett resultat som "väsentligt överträffar förra årets rekordresultat".

Även den åländska *försäkringsverksamheten* hade ett starkt resultat 2020. Den största aktören fortsätter uppvisa goda resultat för första halvan av 2021, där premieintäkter växer samtidigt som kapitalförvaltningen drar nytta av de kraftigt stigande börserna.

Bank och försäkringsbranschens lönesumma var under årets första sju månader hela 7,8 procent större än ifjol. Totalt väntar vi i år en ökning på drygt sju procent.

Branschen *företagstjänster* omfattar många olika verksamheter, såväl mindre hemmamarknads- som några större exportinriktade företag inom bland annat IT. Omsättningen i branschen var 4,0 procent högre första halvåret i år jämfört med samma period 2020, medan den totala förändringen för 2021 beräknas bli runt 2,5 procent. Jämfört med 2019 växer omsättningen cirka fem procent.

Lönesumman för branschen företagstjänster har växt aningen

mindre än omsättningen under årets första halva (+3,1 procent januari-juli). För hela året väntas en tillväxt i samma storleksklass.

Pandemin har förstärkt bilden av finansbranschen och högkvalificerade företagstjänster som åländska tillväxtbranscher med en stor efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Vid sidan om dessa växande verksamheter finns dock segment inom företagstjänster som är kopplade till resandet och som fortsättningsvis har utmanande verksamhetsförutsättningar.

Branschen *personliga tjänster* består till övervägande delen av småföretagare inom tvätterier, privat hälso- och sjukvårdsverksamhet osv. Här ingår även en del av spelverksamheten som en tungt vägande komponent

Registeruppgifterna visar på en omsättningsökning om elva procent under det första halvåret. Spelverksamhetens del av denna omsättning försvårar dock tolkningen. Det finns många verksamheter inom till exempel kultur, nöje och tvätterier som har fortsatt att ha mycket ansträngda verksamhetsförutsättningar under årets första halva.

Ifjol (2020) minskade lönesumman med 3,0 procent. I år har lönesumman minskat med 4,6 procent under januari-juli jämfört med samma period i fjol. För hela 2020 räknar vi med att lönesumman minskar med cirka tre procent.

Omsättningen inom *byggsektorn* har de senaste åren varit mycket ojämn och påverkats kraftigt av ett antal större projekts aktuella faser. Under årets första halva ökade omsättningen med åtta procent. För hela 2021 räknar vi med att omsättningen ökar med drygt sex procent, vilket skulle vara cirka 4,5 procent större än 2019.

Tillväxten för branschens samlade lönesumma har över de senaste åren varit betydligt jämnare än omsättningstillväxten. Lönesumman växte med 1,2 procent under årets sju första månader jämfört med samma period ifjol. Vår prognos visar att lönesumman kommer att ha ökat med nästan två procent då 2021 summeras.

Kubikvolymen för beviljade bygglov har haft en ganska svag utveckling under pandemin. Enligt preliminära siffror från Statistikcentralen var mängden bygglov på Åland något under de senaste årens genomsnitt under första halvåret 2021. Mängden bygglov för affärs- och kontorslokaler var mycket liten under 2020, men har återhämtat sig under första halvåret 2021. Byggloven för bostadshus har istället sjunkit, efter att ha hållit sig på en normal nivå under 2020. Den åländska marknaden är dock liten, vilket begränsar möjligheterna att dra slutsatser utifrån den kortsiktiga utvecklingen. I både Finland och Sverige noteras stor efterfrågan på bostadsbyggande, medan intresset för affärs- och kontorslokaler är fortsatt lågt i ljuset av pandemins ökade distansarbete och online-shopping.

I den åländska *livsmedelsindustrin* ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och kötttillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Där ingår också företag med en väsentlig exportandel i sin avsättning. Den åländska livsmedelsindustrin domineras av ett fåtal större företag.

Enligt registerdata steg omsättningen med 7,9 procent under det första halvåret, och vår prognos visar på en ökning om drygt sju procent för hela 2021.

Fram till och med juli i år hade lönesumman för branschen stigit med 7,8 procent. För hela 2021 räknar vi med en ökning på strax över sex procent.

Branschen *övrig industri* består till stor del av företag som tillverkar plastprodukter; både high-tech-företag som fungerar som underleverantörer till den internationella medicinska industrin och tillverkare av plastleksaker.

De sista fem åren före pandemin växte omsättningen för branschen *övrig industri* med i medeltal cirka tre procent per år. Ifjol (2020) minskade omsättningen med sju procent. Under första halvan av 2021 minskade omsättningen med 0,9 procent. För hela året räknar vi med att omsättningen ökar med närmare tre procent, och att den då hamnar nästan fem procent under 2019 års nivå. Skillnaden mot 2019 beror åtminstone delvis på faktorer som inte är kopplade till pandemin.

Tillväxten av branschens samlade lönesumma har varit långsammare och stabilare än omsättningstillväxten under de senaste åren. Ifjol minskade lönesumman med två procent. Under januari-juli 2021 har lönesumman ökat med 0,8 procent, och var därmed 0,3 procent mindre än under samma period 2019. För hela 2021 räknar vi med en ökning på drygt en procent jämfört med 2020.

Utifrån registeruppgifterna kan man inte avläsa några allvarigare produktionsstörningar inom industrin på grund av de utbudsproblem som uppmärksammats internationellt. De kraftigt höjda elpriserna kommer dock inverka negativt på industrins lönsamhet framöver.

I ÅSUB:s moms- och löneregister ingår endast den del av *primärnäringarna* som bedrivs i bolagsform och är momsbelagd, främst äppel- och fiskodling. Lönesumman ser ut att ha ökat med sju procent medan omsättningen minskat med nio procent. Branschen har haft lika starka omsättnings- och löneförändringar även tidigare år och de härrör i första hand från fiskodlingssegmentet. Under

Året har flera fiskodlingar drabbats av sjukdomar, vilket påverkar deras omsättning negativt.

Naturresursinstitutet rapporterar att lönsamheten för jord- och trädgårdsbruket i Finland försämras i år, på grund av svaga skördar, ökade kostnader och låga producentpriser.²⁹

²⁹ Naturresursinstitutet (2021) ["jordbrukets lönsamhet försämras"](#), artikel publicerad på

Naturresursinstitutets webbplats
9.9.2021.

Referenser

The Conference Board ([The Consumer Confidence Survey](#))

Dagens Industri, diverse upplagor

ECB (2021) ECB staff macroeconomic projections for the euro area, September 2021.

Economist, diverse upplagor

ETLA (2021) Suhdanne 2021:2

EUROSTAT (2021), databas

Finansministeriet (2021), Ekonomisk översikt hösten 2021

Finlands bank (2021a), Suomen talouden väliennuste syyskuu 2021

Finlands Bank (2021b), databas

Konjunkturinstitutet (2021a), Konjunkturläget augusti 2021

Konjunkturinstitutet (2021b), Konjunkturbarometern, september 2021.

Konjunkturinstitutet (2021c), "Kommentar till regeringens budgetproposition 2022", webbnyhet (www.konj.se) 20.09.2021

Naturresursinstitutet (2021), "Jordbrukets lönsamhet försämras", webbnyhet (www.luke.fi/sv) 9.9.2021.

Nordea (2021), Economic Outlook, september 2021

Nya Åland, diverse upplagor

OECD (2021) Economic Outlook, Interim Report September 2021

Rederi AB Eckerö, årsredovisningar och övriga finansiella rapporter, diverse årgångar

Rederi AB Hildegaard, årsredovisningar, diverse årgångar

SEB (2021) Nordic Outlook, September 2021

SCB (2021) Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr. 7-8

Sjöfartstidningen, diverse upplagor

Statistikcentralen, databas

Sveriges riksbank (2021) Penningpolitisk rapport, september 2021

Sveriges Television, nyhetsrapportering, www.svt.se

Tidningen Åland, diverse upplagor

US Energy Information Administration, Short-Term Energy Outlook Septmeber 2021.

Viking Line, årsredovisningar och övriga finansiella rapporter, diverse årgångar

YLE nyhetsrapportering, www.yle.fi

Ålandsbanken ABP, halvårsrapport januari-juni 2021

Ålands Sjöfart, diverse upplagor

Ångfartygs AB Alfa, årsredovisningar, diverse årgångar

ÅSUB (2021a) Konjunkturindikatorer 2020

ÅSUB (2021b) Konjunkturläget våren 2021